Kotieläimistä, villisioista ja taudeista

21.12.2020

Taudinaiheuttajat otsikoissa

Kotieläintuotanto ja ruoantuotanto ylipäänsä ovat sellaisia aloja, joilla ei oikeastaan tarvitse pelätä joutuvansa muuttuvien suhdanteiden ja teknisen kehityksen yms. vuoksi huomaaman, että aika olisi ajanut ohi koko alasta. Toki maataloudesta suoraan toimeentulonsa saavien osuus on vähentynyt ja yhä vain vähenee, mutta syömällä elävien osuus ei tietenkään muutu miksikään. Ihmiset ovat myös kiinnostuneista ruuastaan ja kaipaavat siitä tietoa – median otsikoissa kotieläintuotanto on aika usein nykyään jonkun ikävän ilmiön yhteydessä. Milloin löytyy *Salmonella*, milloin EHEC tai *Listeria* tai mikä milloinkin. Ruoan merkitys vain mikrobien kasvualustana harmittaa kulinaristia, ja samoin tuotantoeläinten roolia ei haluaisi nähdä ensisijaisesti taudinkantajina. Asian merkitystä ei kuitenkaan voi sivuuttaakaan, etenkään SeAMKin Ruoka-yksikössä näkyväksi profiilialaksi nostetun ruokaturvallisuuden näkökulmasta.

Toki siihen asiaan, missä valossa kotieläintuotanto halutaan esittää, liittyy poliittisiakin intohimoja, ja joskus voi olla kyse idealismin tai tietämättömyyden siivittämästä ristiretkestä kotieläintuotantoa vastaan. Joku voi oikeastikin kuvitella, että vaikkapa ilmastonsuojeluun tms. liittyvistä syistä kotieläintuotteita ei pitäisi eikä juuri haluttaisikaan syödä jatkossa. Asiasta voidaan olla eri mieltäkin, kuten on tullut pohdiskeltua aiemmin. Samaan tapaan saattaa kuulla esitettävän – tällä kertaa koronaviruksen innoittamana – että kotieläintuotannon lopettaminen tai merkittävä väheneminen olisi edellytys globaalin terveyden ylläpidolle tulevaisuudessa. Pikaluettavan median ja somekohujen aikakaudella asioiden tarkastelu jää usein pintapuoliseksi, ja usein saatetaan keskittyä varsin epäolennaisiin seikkoihin. Vaikkapa sen listeriabakteerin osalta muistetaan kauhistella mahdollisuutta saada bakteerin aiheuttama ruokamyrkytys lihasta tai muusta kotieläintuotteesta. Sen sijaan kyseisen bakteerin yleisyys ja tavanomaisuus maassa jää huomioimatta – samoin kuin tästä seuraava tosiasia, että jääkaapistaan tuon bakteerin löytää paljon helpommin multaperunapussista kuin lihapakkauksesta.

Näyttävää hätävarjelun liioittelua

Muutama viikko sitten saimme lukea tanskalaisesta päätöksestä tyhjentää koronaviruksen jäljiltä kaivettuja joukkohautoja krematorioihin. Kyse ei sentään ollut ihmisvainajista, eikä itse asiassa ruoastakaan, mutta kotieläimistä kylläkin eli Tanskassa oli todettu koronaa ja sen tarttumistapauksia ihmisiinkin minkeistä, ja tämän seurauksena minkit pantiin monttuun. Lienee selvää, että toimenpiteellä oli poliittisia tarkoitusperiä. Vastaavasti Hollannissa turkistarhaus on päätetty lopettaa kokonaan, ja päätös on saanut pikavauhtia koronakriisistä. Tanska on ollut merkittävä minkintuottaja, mutta siellä on tehty poliittinen päätös minkkitarhauksen laittamisesta jäähylle lähivuosiksi. Kun tämä päätös kerran oli olemassa, oli nyt tehty minkkien joukkolopetus jossain määrin näytösluontoinen. Tuo edellä mainittu uutinen kertoo siitä, että joukkolopetuspäätös tuli kuitenkin tehtyä kiireessä lainvastaisesti ja että hautaamista ei ollut suunniteltu ja

toteutettu kunnolla, vaan raatoja uhkasi nyt nousta pintaan. Hautoja oli sitä paitsi tehty piittaamatta alueiden uima- ja juomavesien saastumisriskistä ja siten aiheutettu aika alkeellisilla virheillä alkuperäistä paljon merkittävämpi terveysriski ihan koronasta riippumatta. Uutistoimituksissakaan asiantuntemus ei toki ollut päätähuimaava, koska uutisissa puhuttiin alun perin minkkien teurastuksista. Tämä sentään korjattiin, koska teurastaminenhan liittyy elintarviketuotantoon, kun tässä oli lopetettu turkiseläimiä päämääränä hävittää ne.

Tapporahaa idän taudinkantajista?

Suomessa mitään kotieläimiä ei ole tuomittu hävitettäviksi, mutta sen sijaan kotieläintuotannon tai tarkemmin sanottuna sikatalouselinkeinon intresseissä on Suomen luontoon osin luontaisesti levittäytyneen villisikakannan huomattava kurissapito eikä villisian täydellinen häviäminenkään eli poistuminen takaisin itärajan taaksekaan varmaan harmittaisi yhtään, kyseessähän on sinänsä menestyvä laji, jonka levittäytymisen estäminen ei lajin globaalia elinvoimaisuutta vähentäisi. Taustalla on tässäkin eläinten merkitys taudin levittäjinä. Tällä kertaa kyse on afrikkalaisesta sikarutosta (ASF), joka on lakisääteisestikin vastustettava, helposti leviävä eläintauti. Sen vaikutukset sianlihantuotannolle elinkeinona ovat olleet Keski-Euroopassa ja Kaukoidässä dramaattiset. Villisialta on meillä poistettu lakisääteinen vuotuinen rauhoitusaika kokonaan ja maksetaanpa siitä jopa eräänlaista tapporahaa. Tapporaha-käsitteellähän tarkoitettiin historiallisessa metsästyslainsäädännössä ja –kulttuurissa sitä, että esittämällä tiettyjen haittaeläimiksi katsottujen saaliiden nahan tai käpälän viranomaisille sai kuitata valtiolta palkkion. Termiä ei toki sellaisenaan enää käytetä, mutta Ruokavirasto maksaa jokaisesta villisikasaaliista lähetetystä näytteestä 40 euron korvauksen ja Suomen sikayrittäjät tähän vielä 100 euroa lisää.

Pelätyin tai tarttuvin ei aina ole vastustetuin

ASF-virus, SARS-CoV-2 sen enempää kuin listeria tai salmonella tai muutkaan samoissa yhteyksissä esille nousevat eläinten taudinaiheuttajat eivät ole sikäli rinnasteisia, että osa näistä esiintyy ympäristössä yleisesti, osaa taas vain eläimissä. Joidenkin tautien osalta puhutaan zoonooseista, jotka siis voivat tarttua eläimistä myös ihmisiin. Tässä edellä mainituista tuo tapporahaankin kannustanut ASF ei edes ole zoonoosi, vaan sen uhkat elinkeinolle ovat yksinomaan taloudellisia ja markkinapoliittisia. Jotkut taas, kuten salmonella, aiheuttavat usein eläimille varsin lieviä oireita tai joskus eivät niitäkään, eivätkä edes helposti tartuta elävästä eläimestä ihmistä, mutta huonon teurastushygienian vuoksi lihaan päädyttyään voivat aiheuttaa ruokamyrkytyksiä, minkä vuoksi vastustamiseen kiinnitetään niin paljon huomiota. Covid-19:n osalta asia lienee vielä vähän spekulaatioiden asteella, mutta nämä spekulaatiot saattavat pelastaa ison joukon itämaisessa uskomuslääkinnässä käytettäviä eläinlajeja tarpeettomalta ja ekologisesti kestämättömältä pyynniltä ja kaupankäynniltä. Sen sijaan kaikkien tähänastisten viruspandemioiden äidistä, vuoden 1918 espanjantaudista eli influenssasta tiedetään, että kyseessä tosiaan ainakin periaatteessa on ollut eläinten (ankkojen ja sikojen) ja ihmisten yhteinen tauti. Onneksi jokseenkin luotettava totuus taitaa olla, että mitä helpommin hengitystievirus tarttuu lajista toiseen ja etenkin mitä helpommin se leviää myös ihmisten välillä, sitä vähemmän vaarallinen se kuitenkin yleensä oireiltaan ihmisille on.

Samu Palander

Yliopettaja
SeAMK Ruoka